

Als antwoord op de verdwijnende natuur zijn dertig jaar geleden de eerste grote grazers geïntroduceerd in de Nederlandse natuurgebieden. Sindsdien heeft deze beheerform een vlucht genomen. Het natuurgebied De Gelderse Poort illustreert dat.

Tekst Fokko Erhart (FREE Nature)
Beelden wildernisfoto.nl

Natuurlijke begrazing

Ontwikkelingen en effecten in de Gelderse Poort

Halverwege de jaren negentig kwam de provincie Gelderland met het plan om 2.000 hectare 'nieuwe natuur' te ontwikkelen in de regio Arnhem-Nijmegen-Duitse grens. Tegenwoordig is dit gebied bekend als de Gelderse Poort. Hier zijn gronden die niet meer nodig waren voor de landbouw teruggegeven aan de natuur. Op deze voormalige landbouwgronden stond niet zozeer het behoud van datgene wat er al was centraal (patroonbeheer), maar de ontwikkeling van iets nieuws (procesbeheer).

Aangezien veel van deze gronden langs de grote rivieren lagen, ontstond de mogelijkheid om processen als erosie en sedimentatie meer ruimte te geven. Voorheen werd het voor landbouwproductie ongunstige zand, dat tijdens hoogwater werd afgezet, opgegruimd. Na het vervallen van de productie-doelstelling kon dat zand blijven liggen. Graslanden en maisakkers veranderden in bloemrijke ruigtes¹. Daarbij namen voorheen zeldzame en bedreigde soorten als brede ereprijs, bieslook, grote centaurie, kattedoorn en wilde marjolein in aantal toe en koloniseerden deze soorten zelfs nieuwe gebieden.

UITGAVE

Wilt u meer informatie over verleden, heden en toekomst van natuurontwikkeling, de achtergronden bij de begrazing en het effect op natuur & landschap, dan kunt u het boekje "Natuurontwikkelingen in de Millingerwaard" bestellen door een email te sturen naar Fokko@wildernisfoto.nl of per adres: Lippe Biesterfeldstraat 29-1, 6824 LK Arnhem. De kosten zijn €9,95 (excl. verzendkosten) ISBN 978-94-91609-04-6

NATUURLIJKE SUCCESIE

Daar waar de natuurlijke successie nog meer ruimte krijgt, kiemen struwelen van mei- en sleedoorn in de ruigtes en schieten rond de ontgrondingen wilgen en zwarte populieren op. Als gevolg van deze bosontwikkeling hebben de voorheen kale polders een meer gesloten karakter gekregen. De kwijnende weidevogelpopulaties van Kievit, grutto en tureluur verdwenen grotendeels uit de natuurontwikkelingsgebieden. Een veelvoud aan soorten en individuen is daarvoor teruggekomen, zoals kenmerkende bosvogels als appelvink, kleine bonte specht en boomklover. De vondst in 2003 van het, overal in Europa zeer zeldzame, tonghaarmos is daarbij zeker het vermelden waard.²

De nieuwe eigenaar Staatsbosbeheer koos

voor een beheer waarbij paarden en runderen jaarrond buiten lopen. Konik-paarden en Galloway-runderen werden uitgezet. De aantallen grazers werden daarbij afgestemd op de draagkracht van het gebied. In de gebieden leven mannelijke en vrouwelijke dieren in vergelijkbare aantallen, waardoor er dus jaarlijks nakomelingen worden geboren. Vóór de winter wordt die aanwas (die in de regel 25 tot 30 procent is) weggehaald. Uit opgedane ervaringen blijkt dat bij de gekozen rassen het niet nodig is preventief medicatie toe te passen. Indien nodig wordt de dierenarts ingeroepen. De laatste jaren gebeurt dat nauwelijks omdat dieren met problemen de afgelopen decennia structureel uit de kudde zijn verwijderd.

Toch is het werk voor de beheerder hiermee

Met het goed aangepast zijn van de grote grazers aan het leven in de natuur is het werk van de beheerder nog niet af. Minstens zo belangrijk is dat het publiek accepteert dat er met deze dieren anders wordt omgegaan dan op de boerderij en in de manege.

Als gevolg van bosontwikkeling hebben de voorheen kale polders een meer gesloten karakter gekregen.

De voorheen zeldzame brede ereprijs is toegenomen in de Gelderse Poort en heeft van hieruit zelfs nieuwe gebieden gekoloniseerd.

nog niet klaar. Het goed aangepast zijn van de grote grazers aan het leven in de natuur is namelijk de helft van het werk. Minstens zo belangrijk is dat het publiek begrijpt wat wel en niet gedaan wordt, en dat men accepteert dat er met deze dieren anders wordt omgegaan dan op de boerderij en in de manege.

DRAAGVLAK VOOR BEHEER

In de Gelderse Poort zijn de laatste jaren belangrijke stappen gezet in het verkrijgen van draagvlak voor het zo natuurlijk mogelijk beheren van de kuddes. Boze mails en telefoontjes beantwoorden, geëmotioneerde mensen in het veld spreken en stukjes voor de krant schrijven. Dit alles heeft er in geresulteerd dat het draagvlak is toegenomen. Voorbeeld was het extreme hoogwater van juni 2013 waarbij er voor werd gekozen de dieren in een grotendeels ondergelopen uiterwaard te laten lopen. Tegelijk met de beslissing om de dieren te laten staan is een voorlichtingscampagne van start gegaan. Bovendien was er een noodplan achter de hand voor het geval het water onverwacht hoger mocht worden dan was voorspeld. Hoewel de kuddes Konik-paarden en Galloway-runderen grotendeels verwilderd zijn, zijn daarmee het oerrund en -paard nog niet terug. Overduidelijk geldt dat voor de hoornloze Galloway. Deze dieren zullen het moeilijk krijgen als de wolf weer terugkeert.

Rode geus is een runderras dat een kruising is tussen het uit Nederland afkomstige Brandrode rund en de Franse Saler. Inmiddels werkt FREE Nature 10 jaar aan dit fokprogramma en lijken de eerste positieve resultaten zichtbaar te worden. Ook de dieren van deze kruising zijn steeds beter aangepast aan het leven in de natuur.

Het ontbreken van horens heeft nog een nadeel. Daarmee mist dit ras een belangrijk instrument om takken en bomen naar de grond te drukken. Om die reden is in de winter van 2012/2013 in de Klompenwaard (bij Doornenburg) een proef gestart met de Rode geus.

De Rode geus is een runderras ontstaan uit een kruising tussen het uit Nederland afkomstige Brandrode rund en de Franse Saler. Inmiddels werkt FREE Nature tien jaar aan dit fokprogramma en lijken de eerste positieve resultaten zichtbaar te worden. De Rode geus lijkt steeds beter aangepast aan het leven in de natuur en de laatste resultaten wijzen erop dat zelfs de vroegvruchtbaarheid (= de leeftijd waarop een koe voor het eerst een kalf krijgt) afneemt.

ECOLOGISCHE VERBINDING

Onderzoek loopt naar verbindingen met andere gebieden zoals het Reichswald en de Veluwezoom. De rivier is een natuurlijke corridor die als verbindingroute dient voor plant en dier. Naast deze oost-westverbinding in het riviereengebied bestaan er ook plannen voor een noord-zuidverbinding. Die verbinding betekent ruimte voor het edelhert dat nu al vlak over de grens in het zuidoostelijk gelegen Reichswald leeft en op de noordelijk van de Gelderse Poort gelegen Veluwezoom. Overleg met de omgeving moet uitwijzen of

deze dieren in een omheind gebied binnen de Gelderse Poort kunnen worden uitgezet of dat men het geduld moet opbrengen om de dieren op eigen kracht te laten komen door het aanleggen van een ecologische verbindingzone met de hierboven beschreven gebieden. Deze edelherten zullen voorlopig wel bejaagd worden in verband met het binnen de perken houden van de te verwachten schade aan landbouwproducten en voor de verkeersveiligheid. 🌿

LITERATUUR

- 1 Peters B., Kurstjens G. & T. Teunissen 2004. Herstel van de (stroomdal)flora in de Gelderse Poort. De Levende Natuur Nr. 6 blz. 237-244.
- 2 Bergen van M et al. 2006. Arnhemse uiterwaarden; Natuur in Meinerswijk, Bakenhof en Stadsblokken. KNNV afdeling Arnhem.